

İmam Hasan'ın Barış Yapmasının Temel Sebebi; Halkın Dünya Tutkusu ve İmam'ı Yalnız Bırakması

Prof. Dr. S. Cevad Hüseyinî

Giriş

Üzerinde çokça durulan konulardan biri de İmam Hasan'ın (a.s) barış yapması meselesidir. Bu konuda çeşitli görüşler öne sürülmüş; fakat bu konu gerektiği şekilde ele alınmamıştır. İmam Hasan'ın (a.s) 25 Rebiyülevvel 41 (hicri) tarihinde bilgece ve cesurca yaptığı barışın yıldönümü vesilesiyle bu makalede, belgelere ve İmam'ın kendi sözlerine dayanarak bu meseleyi inceleyeceğiz; ancak meselenin esasına geçmeden önce şu hususlara işaret edelim:

1- İmam Hasan Mücteba (a.s) Muaviye'ye biat etmedi; sadece barış yaptı. Barış da bilinen anlamıyla barış anlaşması değildi. Şeyh Mufid'in (r.a) tabiriyle "hudne" yani ateşkesti:

"İmam Hasan Mücteba (a.s) Muaviye'ye güvenmiyordu. Barış önerisindeki hilesinin farkındaydı. Fakat savaşı bitirme ve ateşkesi sağlama konusunda Muaviye'nin teklifini kabul etmekten başka çaresi yoktu."¹

2- İmam Hasan'ın (a.s) Muaviye ile ateşkesi birtakım maslahatlar doğrultusunda gerçekleşti. Bunlar, tıpkı İmam Ali'nin (a.s) Sakife sırasında hilafet gasp edilirken alttan alıp sabretmesi ile gözettiği maslahatlar gibiydi. Bazı kişiler zamanın ve imamet makamının şartlarını dikkate almaksızın meseleyi gerçekliğe uygun olmayan bir şekilde tahlil ediyorlar. Örneğin şöyle diyorlar: "Hüseyin bin Ali (a.s) savaş ve mücadele adamı, yani bugünün tabiriyle bir devrimciydi. Ancak İmam Hasan (a.s) karakter olarak çok halim selim biriydi ve barış ve uzlaşma yanlısıydı." Bu sözler son derece yanlıştır. Zira İmam Hasan (a.s) eğer hicri 61. yılında olsaydı, tıpkı kardeşi İmam Hüseyin gibi kıyam eder ve aynı şekilde şehit olurdu. Aynı şekilde İmam Hüseyin (a.s) de İmam Hasan'ın zamanında ve yerinde olsaydı barış yapardı. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyuruyor:

"Hasan ve Hüseyin savaş da yapsalar, barış da yapsalar iki imamdırlar."²

¹ El-İrşad fi Marife Hucecullah ale'l İbad, Muhammed bin Numan Mufid, Müessesesi-yi Alu'l Beyt, Kum, birinci baskı. 1413 hicri, c. 2, s. 14

² Biharul Envar, Muhammed Bakır Meclisi, Müessesetu'l Vefa Beyrut, 4. Baskı. Hicri 1404. C. 36, s. 289.

İmam Hasan'ın (a.s) ateşkesini İslam dünyasında imamet sürecindeki en zorlu aşamalardan biri olarak görmek mümkündür. Bu, tarihin en büyük devrimci esnekliği ve takatleri aşan bir acıydı ve Ali'nin (a.s) oğlundan başka hiç kimse onu en yüksek iman derecesinde kavrayıp yapamazdı. Malesef bazı art niyetli kişiler kinleri ve garazları sebebiyle cahiller ise bilgisizlikleri sebebiyle bu konuyu tahrif edip karmaşık bir hale getiriyorlar.

Bu iki meseleye işaret ettikten sonra şimdi İmam Hasan'ın (a.s) neden barış yaptığı meselesine geçebiliriz.

Din Eksenlilik mi Dünya Tutkusu mu?

Şunu bilmemiz yerinde olur, bu soru İmam Hasan'ın (a.s) kendisine de sorulmuştur. Çünkü onun dostları da İmam Hasan neden barış yaptı diye bunu kendine dert edinmiştir.

İmam Hasan buna cevaben şöyle demiştir:

“Allah'a yemin ederim Şamlılarla savaş konusunda bizde bir şüpheli ve tereddüt meydana gelmedi. Biz gönül birliği içinde ve fedakârca Şamlılarla savaşıyorduk; ancak bir anda gönül birliği düşmanlığa ve fedakârlık ise bağırıp çağırma dönüştü. Siz Sıffin savaşında dininiz dünyanızdan ileri bir şekilde (yani din eksenli olarak) babamla birlikte savaşa katıldınız. Fakat bugün dünyanız dininizin önüne geçmiş bir halde (dünyaya bağlanmış kimseler olarak) sabahladınız.”³

“... O halde eğer ölüme ve fedakarlığa hazırsanız biz onun sözünü geri çeviririz ve hükmünü Allah'a bırakırız. (Cevabı

kılıcımızla veririz) Eğer dünya peşindeyseniz (ve mücadeleye hazır değilseniz) onun teklifini kabul edeceğiz.”

Yani biz Ehlibeyt olarak değişmedik, değişen sizsiniz. Yani siz daha önce din eksenli idiniz; ancak şimdi dünyaya meylettiniz ve dünya eksenli oldunuz bu da barış yapmamıza neden oldu.

İşte burada “el-bakiye, el-bakiye” yani geri kalan halka merhamet edin feryatları yükseldi ve İmam Hasan (a.s) geri kalan az sayıda insanın hayatını korumak için tek başına barışı kabul etmeye mecbur oldu.

Dünya Eksenliliğin Tehlikesi

Şu an toplumumuzu tehdit eden ciddi tehlikelerden biri halkın, bazı yetkililerin ve kimi seçkin kimselerin dünya eksenli olmasıdır. Her ne kadar son dönemdeki fitneler Amerika, İsrail ve Suudi Arabistan gibi düşmanlar tarafından destekleniyor olsa da şu mesajı vermiştir: Eğer yetkililer refah dalar ve hiçbir şeyi dert edinmezse, seçkin kimseler dünyaya ve lükse yönelirse halk da dünyaya eğilim gösterecek ve kendi dünyası için yetkililere kıyam edecektir.

Halk dünya eksenli olunca canını ve malını koruma peşine düşünce zamanın imamı yalnız kalıyor ve savaşın yüce hedeflerini gerçekleştiriyor. İmamlar bu yüzden zamanın tağutlarıyla barış yapmak zorunda kalıyor.

Bazı imamların barış yapmasının veya sessiz kalmasının en önemli sebeplerinden biri kendisine eşlik edecek yardımcıların bulunmamasıdır.

³ Tuhefu'l Ukul, Hasan bin Ali bin Şube Harrani, Camie-i Müdersiz-in-i Havza-yı İlmiye-yi Kum. 1. Baskı. 1404 hicri. S. 344; Usdu'l Gabe, İbn Esir, el-Mektebetu'l İslamiye, Tahran, 1342 hicri/şemsî, c. 2, s. 13 – 14; El Kamil Fi't Tarih, İbn Esir, Dar-ı Sadır, Beyrut 1965, c. 3, s. 406.

Zeyd bin Vehb şöyle diyor: Hz. Hasan Mücteba'yı Medain'de yaraladıkları zaman onun yanına gittim, hastaydı. Ona: 'Ey Peygamber'in evladı! Kararnız nedir, insanlar ne yapacağını bilmez bir halde ve şaşkınlık içinde bulunuyor' diye arz ettim.

Hz. Hasan buyurdu ki:

Allah'a yemin ederim ki bunlar benim için Muaviye'den daha beterler. Onlar benim taraftarım olduklarını iddia ediyorlar. Halbuki beni öldürmek ve mallarımı yağmalamak peşindedir. Allah'a yemin ederim ki kendi canımı korumak, Allah'ın halkını hidayet etmek ve ailemi korumak için benimle Muaviye arasında anlaşma yapılması benim ve ehlibeytimin öldürülmesinden daha iyidir. Allah'a yemin ederim eğer ben Muaviye ile savaşmaya kalkarsam bunlar beni yakalar ve Muaviye'ye teslim eder. Allah'a yemin ederim benim sağ ve aziz olmam, esir edilip öldürülmemden veya Muaviye'nin beni serbest bırakmasından daha iyidir. Böylesi bir durum Haşimoğulları için ebedi bir utanç olur Muaviye ve çocukları ise bizim sağ kalanlarımıza ve ölümlerimize övünç taşlar.

Zeyd diyor ki: "Hz. Hasan'a şöyle arz ettim: Ey Peygamber'in evladı! Sizin taraftarlarınız tıpkı çobansız bir sürü gibi kalır."

İmam şöyle buyurdu:

"Ben ne yapabilirim? Allah'a yemin ederim ki güvenilir kimselerden bana ulaşamı biliyorum." İmam

Hasan daha sonra şöyle buyurdu:

Bir gün babam beni sevinçli gördü ve bana buyurdu ki: Oğlum Hasan seni sevinçli

görüyorum. Babamı öldürdüklerinde, Ümeyyeoğullarınıhilafete sahip olduğunda, onların emiri ne kadar yerse yesin doymayan biri olduğunda, doğuya ve batıya hakim olduğunda, insanlar onun dinine girdiğinde, hükümeti uzun süreli olduğunda, bidatleri ve sapkınlıkları yaygınlaştırdığında, Hakkı ve Resulün sünnetini ortadan kaldırdığında, malları kendi ailesi arasında taksim ettiğinde, layık olanlara ise bir şey vermediğinde, onun yönetiminde mümin zelim fâsık ise güçlü olduğunda, mal ve mülk onun dostları arasında dolaştığında, Allah'ın kulları köle edildiğinde, hak gizlenip batıl aşkar olduğunda, dürtüstler ya dışlanıp veya öldürüldüğünde batılın taraftarları saygı gördüğünde, işler bu şekilde devam edip de Allah ahir zamanda birini gönderdiğinde nasıl olacaksınız?..."⁴

Bu sözler açıkça gösteriyor ki İmam'ın Muaviye ile barış yapması, dostlarının ona ihanet etmesi ve onu yalnız bırakması sebebiyleydi.

Ayrıca İmam Hasan'ın barış yapması konusunda şunları okuyoruz:

Ravi şöyle diyor: İmam Hasan'ın (a.s) yanına gidip ona şöyle arz ettim: Ey Peygamber'in evladı, (barış yaparak) bizi ve taraftarlarımızı ebediyen zelim etmedin mi? İmam Hasan: "Niçin ve nasıl?" diye sordu. Ravi şöyle diyor: "Hilafeti şu azgına (Muaviye) vererek..." Bunun üzerine İmam Hasan şöyle buyurdu: Allah'a yemin ederim ki ben hilafeti onunla savaşacak dostlarım olmadığı için Muaviye'ye bıraktım. Eğer dostlarım olsaydı işi bitirinceye kadar gece gündüz onunla savaşırđım. Ben Kufelileri iyi tanıyorum, onları defalarca sınadım. Onlar ıslah olmayacak fasit kimselerdir. Ne

⁴ Biharul Envar, c. 44, s. 20; el-İhticac, Fazl bin Hasan Tabersi, Kum, Daru'l Usve, birinci baskı, c. 2, s. 69, hadis: 157.

vefaları var ne verdikleri ahde bağlı kalıyorlar ne de iki kişi birbiriyile uyumludur. Görünüşte bize sevgi duyuyorlar; ama fiili olarak düşmanımızla birlikte oluyorlar.”⁵

Hiz. Hasan (a.s) hutbede şöyle buyurdu:

Eğer Allah'ın düşmanlarına karşı benimle birlikte savaşacak dostlarım olsaydı, asla hilafeti Muaviye'ye bırakmazdım. Zira hilafet Ümeyyegoğullarına haramdır.⁶

İbn Esir şöyle diyor: “Onu (İmam Hasan'ı) yalnız bıraktıkları için o da barış imzaladı.”⁷

Şeyh Mufid de İmam Hasan'ın (a.s) barış yapmasının ana sebebini, taraftarlarının zayıflığı ve gevşekliği, onunla işbirliği yapmamaları ve İmam'ın ordusunun komutanlarının ihaneti olarak açıklıyor.⁸

Ordusu Olmayan Komutan

İmam Hasan'ın ordusunun komutanları Muaviye'nin vaatlerine kapılarak birer birer İmam'ın ordusundan ayrıлып Muaviye'nin safına geçtiler. Sabahleyin insanlar gelip Ey İmam, “el-ceyşu bila emir” yani ordu komutansız kaldı diyorlardı. İmam Hasan (a.s) da buna karşılık “el-İmamı bila raiyye” yani “İmam da halksız kaldı” diye buyurmuştu.⁹

İmam Hasan barış yaptıktan sonra şu şiiri söylemişti:

“Ben öyle bir topluluğun utancına tahammül ediyorum ki onların içlerinin dışları

gibi olmadığını görüyorum. Eğer zaman beni huzursuz ederse sabrederim. Devamı olmayan her bela azdır. Eğer zaman beni mutlu ederse buna sevinmem devamlılığı olmayan her sevinç küçüktür.”¹⁰

İmam Hasan (a.s) son ana kadar Muaviye ile barış yapmasının halkın kendisine yardım etmemesinden kaynaklandığını, barış yapmadığını aksine kıyam ettiğini ve Allah'ın bereketinin de halkın üzerine indiğini vurguladı.

Selim bin Kays şöyle naklediyor:

Muaviye iktidarı ele geçirip yönetimi işgal edince İmam Hasan minbere çıktı, Allah'a hamd edip Resulüne selat ve selam gönderdikten sonra şöyle buyurdu: Ey İnsanlar, Muaviye benim onu hilafete layık gördüğümü, kendimi ise bu makama layık görmediğimi sanıyor. Fakat Muaviye yalancıdır. Ben Allah'ın kitabına ve Peygamber'in sözlerine göre bu işe insanların en layığıyım. Allah'a yemin ederim ki eğer insanlar bana biat edip emirlerime itaat etseydi, bana yardım etseydi, gökyüzü rahmet yağmurlarını indirir yeryüzü bereketini ortaya çıkarırdı ve sen ey Muaviye, hilafete asla tamah edemezdin.”¹¹

Rivayetin devamında Hiz. Peygamber'den şöyle naklediyor:

Bir kimse kendisinden daha bilgili biri bulunmadıkça ümmetin işlerinin yöneticisi

⁵ Biharü'l Envar, c. 44, s. 147, hadis: 14; el-İhticac, s. 157.

⁶ Cila el-Uyun, Seyyid Abdullah Şebir, Mektebet-i Basireti, Kum, birinci baskı, c. 1, s. 345 – 346; Sire-yi Pişvayan, Mehdi Pişvai, Müessesese-yi İmam Sadık, Kum, 1372, s. 111.

⁷ Usdu'l Gabe, c. 2, s. 14.

⁸ El-İrşad fi Marife Hucecullah ale'l İbad, Muhammed bin Numan Mufid, Müessesese-yi Alu'l Beyt, Kum, birinci baskı. 1413 hicri, c. 2, s. 14.

⁹ Biharü'l Envar, c. 44, s. 33;

¹⁰ Adı geçen kaynak, s. 57.

¹¹ Adı geçen kaynak. S. 22, hadis: 6.

olamaz meğer ki ümmetin o işi alçal-maya doğru gitmesin. Tıpkı o buzağıya tapan adamlar gibi. Geçmişte İsrail Oğulları Harun'u terk etti ve buzağıya tapındı. Halbuki Harun'un Musa'nın yerinde olduğunu biliyorlardı. Bu ümmet de Ali'yi terk etti. Halbuki Allah'ın Resulü'nün Ali hakkında şöyle dediğini duymuşlardı: Senin bana olan nispetin, Harun'un Musa'ya olan nispeti gibidir. Sadece şu fark var ki benden sonra peygamber gelmeyecektir.”

Allah'ın Resulü (s.a.a), kendi kavminden kaçtı; halbuki onları Allah'a davet ediyordu. O kadar ki hatta mağaraya çekildi. Eğer yardımcı bulabilseydi onların yanından (Medine'ye) gitmezdi. Ben de -ey Muaviye- eğer yardım edecek kimseler bulabilseydim sana biat etmezdim.

Allah, Harun'a ruhsat verdi; onu zayıflayıp hatta neredeyse öldürecekleri bir sırada, o İsrailoğullarına karşı çıkabilmek için kendisine yardım edecek birini bulamadı. Allah'ın Peygamberi kendi kavminden kaçtığında ve kendine yardım edecek birini bulamadığında Allah ona ruhsat verdi: “Allah bana ve babama da ümmet bizi terk edip başka birine biat ettiğinde ve biz de yardımcı bulamadığımızda barış yapalım diye ruhsat verdi.” Bunlar birbirini ardınca gerçekleşen örneklerdir.¹²

Halkın Basiretsizliği

Halkın bilgisizliği, cahilliği, dini meseleler konusundaki bilgisizliği, imama ve imamet makamının konumuna dair bilinçsizliği, İmam Hasan'ın yalnız kalmasının ve Muaviye ile barış yapmak zorunda kalmasının bir diğer sebebiydi.

¹² Adı geçen kaynak.

¹³ El-Kafi, Muhammed bin Yakub Kuleyni, Daru'l Kütübü'l İslamiye, Tahran, birinci baskı, 1407, c. 2, s. 20.

İmam Sadık şöyle buyuruyor:

“Allah'ın Resulü (s.a.a) şöyle buyurdu: Zamanının imamını tanımadan ölen kimse cahiliye ölümü ile bu dünyadan gitmiş olur. Allah'ın Resulü'nden (s.a.a) sonraki imam Ali'ydi (a.s). Fakat başkaları Muaviye'nin (imam) olduğunu söyledi. Sonra İmam Hasan (a.s), ardından İmam Hüseyin (a.s) imam oldu; fakat bazıları Yezid bin Muaviye'nin (imam) olduğunu söyledi. Sonra Hüseyin bin Ali, sonra Muhammed bin Ali Ebu Cafer (Bakır) imam oldu. Şiiler, Ebu Cafer'den önce haccın menasiklerini, helal ve haramlarını dahi bilmiyordu. Ebu Cafer kapıları onlara açtı haccın meselelerini helalleri ve haramları onlara açıkladı ve halk imama ihtiyacın farkına vardı. İmama ihtiyaç olduğunu fark etikten sonra iş bu şekilde devam etti ve yeryüzü imamdan eksik kalmadı. Zamanının imamını bilmeden ölen kimse cahiliye ölümü üzere bu dünyadan gitmiş olur.”¹³

Halkın bilinçsizliği ve basiretsizliği, daima imamların ve dini önderlerin yalnız kalmasına sebep olmuştur. Günümüzde de halkın bilinç ve basiret düzeyini yükselterek onların velayeti korumasını sağlamak gerekir.

Levh-i Mahfuz Haberleri

Bu faktörler, Hz. Peygamber'den nakledilen Levh-i mahfuz haberlerinden ayrıdır. *Kafi*'de geçtiğine göre Hz. Fatuma'nın yanındaydı. Cabir bin Abdullah Ensari, bu haberleri Hz. Zehra'nın huzurunda gördü ve bu haberleri İmam Bakır'a nakletti. Onda tek tek imamların görevleri belirtilmişti. Her

biri kendisine belirlenen görevi yerine getirmiş ve şöyle buyurmuştu: “*Biz Allah’ın meşiyetinin araçlarıyız.*” Bu rivayetlerin birinde Muaz bin Kesir, İmam Sadık’tan (a.s) şöyle nakletmiştir:

İmam Sadık şöyle buyurdu: “Allah Teala, kuluna (Hz. Muhammed’e) vefatından önce bir yazı gönderdi ve sonra buyurdu ki: Ey Muhammed bu senin Ehlibeytinin necibine vasiyetindir. Hz. Peygamber dedi ki: Ey Cebrail, ehlibeytinin necibi kimdir. Cebrail, “Ali bin Ebu Talib’dir” dedi. Vasiyet üzerinde altın bir mühür vardı. Vasiyeti Hz. Ali’ye verdi ve onu açıp yazılanlara göre amel etmesini buyurdu. Hz. Ali (a.s) yazıyı açtı ve içindekilere göre amel etti. Sonra vasiyeti oğlu Hasan’a verdi. O da açtı, amel etti ve sonra onu Hüseyin’e verdi. O, yazıyı ve üçüncü mührü açtı. Orada şöyle deniyordu: Savaş ve öldürülünceye kadar öldür. Bir topluluğu şehadet için yanında götür. Onlar için şehadet yalnızca seninle olsun. O, amel etti sonra onu Ali bin el-Hüseyin’e verdi...”¹⁴

Bu ve benzeri rivayetlerden anlaşıldığına göre imamlardan her biri Allah tarafından belirli bir görevle görevlendirilmişti. İmam Hasan da orada barışla görevlendirilmişti. O, Allah’tan aldığı emri yerine getirdi.

Sonuç

Söylenenlerden anlaşılıyor ki İmam Hasan’ın (a.s) barış yapmasına sebep olan faktörler şunlardır:

- 1- İnsanların değişmeleri ve dünya eklenli olmaları.
- 2- Bilinç ve basiretten yoksun olmaları ve aralarında ihtilaf yaşamaları.
- 3- Halkın imamı tanımadaki zayıflığı ve imamın makamını idrak edememeleri, dini konularla mesafeli olmaları.
- 4- Komutanların ihaneti, halkın İmam’a yardımcı olmaması.
- 5- İmam’ın taraftarlarının hayatını korumak istemesi, İmam Hasan’ın barış yapmasının en önemli sebepleri arasında yer almaktadır.

¹⁴ Menakıb-ı Al-i Ebu Talib, (a.s) İbn Şehr Aşub Mazenderani, Neşr-i Allame, Kum, birinci baskı, 1379. S. 299